

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
t.a.v. Minister Schouten
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
t.a.v. Minister Van Nieuwenhuizen
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Den Helder, 12 april 2018

Onderwerp: Zienswijze Mariene Strategie deel 1

Geachte Minister van LNV, drs. C.J. (Carola) Schouten,
Geachte Minister I&W, drs. C. (Cora) van Nieuwenhuizen-Wijbenga,

VisNed wenst namens de Nederlandse (kotter)vissers gebruik te maken van de mogelijkheid om haar zienswijze op het ontwerp voor de Mariene Strategie (deel 1) kenbaar te maken. Dat zal zij in het volgende puntsgewijs doen.

De procedure

In de OIM-consultatiefase heeft VisNed haar standpunt kenbaar gemaakt. Het standpunt is als volgt samengevat:

VisNed geeft aan dat zij ervaren dat er nog veel kennishiaten en onduidelijkheden zijn over de onderwerpen in de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM). De informatie is op een te abstract niveau. De KRM is zo alomvattend dat VisNed aangeeft om binnen de gegeven termijn en op basis van de geleverde stukken geen reactie te willen geven, omdat zij dan een veelheid van onderwerpen en overwegingen niet aan de orde kunnen laten komen. Het zou dan zo opgevat kunnen worden dat VisNed akkoord is met al hetgeen niet in detail tegengesproken is geweest. VisNed roept de overheid op om – in plaats van deze alomvattende raadpleging – per onderwerp met stakeholders in overleg te treden. Hiermee worden belanghebbenden in staat gesteld hun zorgen, wensen en belangen onder de aandacht te brengen en voldoende diepgaand betrokken te zijn bij de keuzes en beslissingen omtrent de KRM.

Dit standpunt is ook in deze fase van de proces relevant. Het voorliggend ontwerp omvat een veelheid aan onderwerpen en geeft naar inzicht van VisNed geen representatief beeld van de huidige milieutoestand van het Nederlands deel van de Noordzee. In het volgende gaat VisNed in op een aantal tekortkomingen, waarbij moet worden opgemerkt dat dit geen limitatieve lijst is en dat dit níet betekent dat VisNed het eens is met het overige.

GVB leidend

De Noordzee is een van de meest gereguleerde zeeën ter wereld. De voorliggende Mariene Strategie evalueert de huidige milieutoestand en geeft daarbij eventueel opdracht voor aanvullend beleid. Het zou echter onwenselijk zijn om het complexe geheel van regulering op de zee nog ingewikkelder te maken dan het nu al is.

Beheersing van de visserij (zowel de inzet, de technieken, als de maximale vangst) wordt geregeld in het Europees Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB). Het GVB wordt door het voorliggende ontwerp goed beoordeeld (p. 30). Op dit punt kan er dus worden vertrouwd op de wetgeving van het GVB en moet er dus voorkomen worden dat er onnodige en dubbele regulering ontstaat via de KRM.

De internationale autoriteit op het gebied van wetenschap omtrent visserij is het International Council for the Exploitation of the Sea (ICES) en het Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (STECF). Als

het om visserij en de effecten van visserij gaat, is de inbreng van deze organisaties leidend. Echter wordt in het voorliggend ontwerp meermaals de mening van OSPAR aangehaald waar het gaat om kennis over vis en visserij zou moeten gaan. Hier zouden echter ICES en het STECF de enige bronnen mogen zijn.

Regerakkoord

Over het doel en de context van de Mariene Strategie deel 1: “Met de Mariene Strategie deel 1 geeft het kabinet zijn visie op de verdere implementatie van de KRM.” Wat betreft landbouw, visserij en natuur stelt het Regerakkoord ‘Vertrouwen in de Toekomst’ (2017) het volgende: “Nationaal beleid is er op gericht om zo efficiënt mogelijk aan de Europese eisen te voldoen. Een gelijk speelveld tussen producenten in de verschillende EU-landen vereist dat er zo min mogelijk zogeheten ‘nationale koppen’ op Europese regels zijn.” VisNed ziet die lijn van het regerakkoord echter niet terug in het voorliggend ontwerp.

Effecten van windparken onderbelicht

In de onlangs gepubliceerde kamerbrief ‘Routekaart Windenergie op Zee 2030’ blijkt de ambitie van Nederland op het gebied van windenergie: een totale omvang van windparken op zee van circa 11,5 GW in 2030.¹ Dit houdt een vertienvoudiging in van de parken die we nu hebben. Richting 2050 zijn de ambities nóg veel groter.

Windparken worden in het voorliggend gepresenteerd als verbetering van het ecosysteem. Echter bestaan er op dit moment grote kennisleemten rondom de ecologische effecten van windparken op zee. Het vijfjarig onderzoeksprogramma Wozep zal pas in 2021 worden afgerond. Windmolens veroorzaken onvermijdelijk onderwatertrillingen en -geluid. VisNed maakt zich zorgen over de effecten van deze onderwatertrillingen en -geluid op de (bodem)vissen. Deze ecologische effecten komen niet terug in het voorliggend ontwerp.

In de paragraaf over vogels (p. 27-28) wordt er gesteld dat de mitigerende maatregelen in de kavelbesluiten voor windparken de negatieve effecten zo veel mogelijk beperken. VisNed ziet graag een nadere toelichting over de inhoud van de mitigerende maatregelen en een evaluatie van de effectiviteit hiervan. Wat betreft vogels, niet voor niets worden de molens door vissers ook geksherend ‘gehaktmolens’ genoemd: vogels worden regelmatig geraakt door de wieken.

Daarnaast zorgen de windparken voor een forse ruimteclaim op de Noordzee, mogelijk tot meer dan 20% van het oppervlak van het Nederlands deel van de Noordzee. Ook in andere delen van de Noordzee zal dit een substantieel deel beslaan. De effecten van het veranderend ruimtegebruik op het ecosysteem zijn onderbelicht. Vissers gaan onvermijdelijk kostbare visgronden verliezen en zullen als gevolg daarvan op andere plekken gaan vissen. Wat is het effect van *displacement* van deze vissers? Deze effecten worden in de discussies vaak gebagatelliseerd, maar de beschikbare wetenschappelijke informatie wijst nadrukkelijk een andere kant op.

Klimatologische effecten onderbelicht

In het voorliggend ontwerp wordt meermaals gesproken over een ecosysteembenadering en een integraal beleid. Het effect van klimaatverandering wordt daarentegen in het gehele document buiten beschouwing gelaten. Een stijgende zeespiegel en opwarming van de watertemperatuur hebben echter grote effecten op het mariene ecosysteem. VisNed ziet graag dat ook deze drukfactor wordt meegenomen in de evaluatie van de milieutoestand om zo een representatief beeld te schetsen.

Groote- en leeftijdsverdeling

In het ontwerp wordt meermaals aandacht besteed aan de grootte- en leeftijdsverdeling van vispopulaties: indicator D1C3 als het gaat om biodiversiteit, indicator D3C3 als het gaat om commerciële vissoorten en D4C3 als het gaat om voedselwebben. Op pagina 36 wordt echter het volgende opgemerkt: “Beleid dat zich voornamelijk zou richten op het beschermen van grote vissen is strijdig met het Europese beleid van een maximale duurzame oogst. ICES heeft daarom geadviseerd dit criterium [D3C3 red.] eerst verder uit te werken voordat het kan worden gebruikt.”

---

¹ Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, 27 maart 2018

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/03/27/kamerbrief-routekaart-windenergie-op-zee-2030>

Echter, in andere delen wordt de grootteverdeling wel gezien als een representatieve indicator voor de goede milieutoestand: D4 Voedselwebben (tabel 11). Dit is tegenstrijdig. Daarnaast is er onvoldoende kennis om de GMT te bepalen, maar wordt er wel geconcludeerd dat deze niet bereikt is (zie ook punt 'omgang met kennisleemten en het ontbreken van referentiewaarden').

Omgang met kennisleemten en het ontbreken van referentiewaarden

In een dergelijk omvangrijk proces zijn kennisleemten onvermijdelijk. VisNed maken bezwaar tegen de manier waarop er met kennisleemten wordt omgegaan: waar kennis of referentiewaarden ontbreken wordt op een aantal punten geconcludeerd dat de GMT niet wordt gehaald, terwijl er simpelweg zou moeten worden geconcludeerd dat de kennis ontbreekt. Het gaat in ieder geval om de volgende descriptoren:

- Voedselwebben (D4). Er wordt geconcludeerd dat D4 niet voldoet aan de GMT. De beoordeling van de status van het voedselweb is echter niet mogelijk.
- Fysieke verstoring (D6). Er wordt geconcludeerd dat D6 niet voldoet aan de GMT. Echter zijn er geen referentiewaarden beschikbaar om de GMT te bepalen.
- Zwerfvuil (D10). Er wordt geconcludeerd dat er niet wordt voldaan aan de GMT, maar dat de toestand wel verbetert. Echter wordt er opgemerkt dat er geen gebrek aan kennis is en dat er daarom in de afgelopen periode kennistrajecten zijn opgezet.
- Onderwatergeluid (D11). Er wordt geconcludeerd dat de huidige situatie niet aan de GMT voldoet, maar wel verbetert. Echter zijn er op dit moment onvoldoende meetgegevens beschikbaar en zijn de daadwerkelijke geluidsniveaus voor continu geluid nog niet bekend.

Bij de pelagische habitats (D1) wordt er overigens wel terecht geconcludeerd dat de GMT onbekend is.

Onderwatergeluid en vissen, schaal- en schelpdieren

Wat betreft onderwatergeluid focust het voorliggend ontwerp op zeezoogdieren en wordt het onderwerp met betrekking tot vissen gebagatelliseerd. Het is niet gezegd dat vissen géén last hebben van onderwatergeluid. Windmolens zijn een bron van onderwatergeluid. Met oog op de toekomstige explosieve toename van windparken verdient onderzoek naar onderwatergeluid van windparken op vissen, schaal- en schelpdieren meer aandacht. Bovendien betwijfelt VisNed of de gehanteerde rekenmodellen recht wel doen aan de daadwerkelijke effecten op vis en visbestanden. Zo komt het voor dat er wordt gewerkt met 24uurs equivalenten, wat vanzelfsprekend maskerende effecten heeft.

Puls en verstoring van de zeebodem (D6)

Als het gaat om verstoring van de zeebodem wordt bodemberoerende visserij genoemd als een belangrijke factor (p. 37 en p. 57). Er wordt echter niet genoemd dat er door de visserij in het afgelopen decennium hard is gewerkt aan het verminderen van de bodemberoering door middel van de puls-techniek. Daarnaast moet er niet uit het oog worden verloren dat de vissersvloot in de afgelopen twintig jaar gehalveerd is.

Bruinvissen en zeehonden

In het voorliggend ontwerp wordt er een alarmerend beeld geschetst ten aanzien van bruinvissen en walvisachtigen, met nadruk op de bijvangst van bruinvissen. Voor bruinvissen zijn er echter maar weinig gegevens beschikbaar en wordt er alleen naar de bijvangst gekeken als drukfactor, terwijl de watertemperatuur en de aanwezigheid van voedsel minstens net zo belangrijk zijn. Daarnaast komt dit alarmerende beeld niet overeen met de ervaring van onze vissers: er zijn juist veel bruinvissen, ook met de grijze zeehond gaat het goed, en er worden met regelmaat dofijnen in de Noordzee gesignaleerd!

Haaien en roggen

Over haaien en roggen wordt gesteld dat de GMT niet kan worden bepaald, maar dat de situatie wél zorgelijk is (zie ook punt omgang met kennisleemten). Het GVB reguleert de bescherming van haaien en roggen, ICES monitort de gezondheid van het haaien en roggenbestand. Aanvullende kennis- en beleidsopgaven vanuit de voorliggend ontwerp zijn daarom niet op zijn plaats. Ook wat betreft haaien en roggen geldt dat ze steeds meer worden gezien door onze vissers.

Overige punten

- Op pagina 23 wordt verwezen naar tabel 2 van Bijlage III. Deze bestaat niet.
- Op pagina 24 wordt er aangegeven dat de descriptoren die zijn vastgesteld op Europees niveau om de goede milieutoestand (GMT) te bepalen, worden geherstructureerd en toegepast op de situatie in het Nederlands deel van de Noordzee. De indeling van de descriptoren in 'status-descriptoren' en drukfactoren is niet onderbouwd. Bijbehorend figuur 4 op pagina 24 is onbegrijpelijk en niet nader toegelicht.²
- De toegevoegde waarde van de DPSIR-cyclus is onduidelijk. Er wordt gesteld dat de Mariene Strategie uit gaat van de DPSIR-cyclus, maar deze komt niet voor in de Richtlijn 2008/56/EC.
- In paragraaf 5.3 (p. 53) wordt gesteld: "De beoordeling van de huidige toestand laat de eerste positieve signalen zien van het GVB en het terugdringen van zwerfvuil. De toestand van descriptoren 'commerciële vissoorten' en 'zwerfvuil' is daardoor verbeterd. Het ingezette (aanvullende) beleid en hieruit voortkomende maatregelen hebben *dus* effect. [...]" Hier wordt een causaal verband aangenomen hetgeen echter niet is onderzocht.

Al met al concludeert VisNed dat het voorliggend ontwerp een breed scala aan onderwerpen beslaat, maar nog geen coherent en representatief beeld geeft van de milieutoestand op de Noordzee. Op een aantal plekken worden (te) snelle conclusies getrokken, op andere plekken ontbreken relevante onderwerpen.

VisNed kijkt uit naar uw reactie.

Met vriendelijke groet,
Namens de Coöperatie Kottervisserij Nederland U.A (VisNed),

Drs. W. Visser, directeur

---

² Figuur 4 op pagina 24 wordt niet uitgelegd. Moet er worden aangenomen dat de kolommen uiterst rechts en uiterst links de drukfactoren zijn? Verwijzen de D-nummers dan naar de descriptoren uit de KRM? Zo ja, waar verwijzen D6.1 en D3.1 naar? En moet D9 'vervuilende stoffen in vis' dan ook worden gezien als een drukfactor (vervuilende stoffen worden namelijk zelfstandig bekeken in D8)?